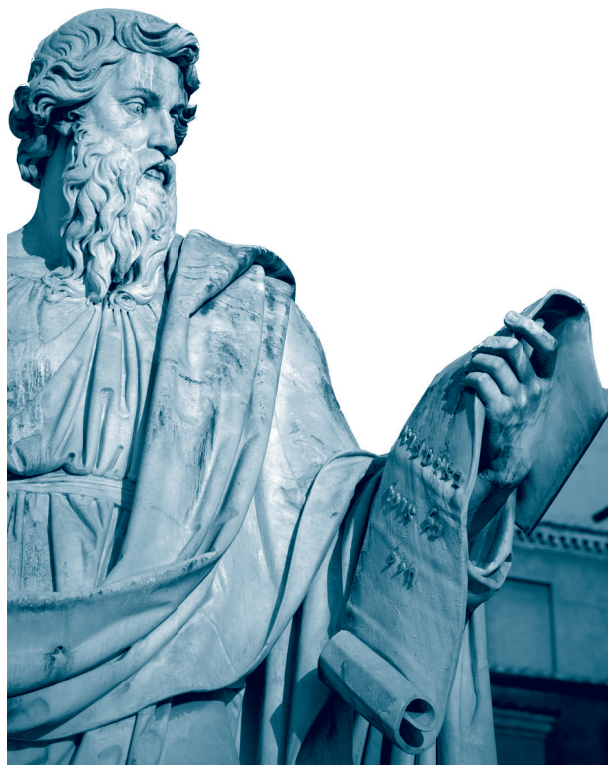

Crkvena glazba u perspektivi sv. Pavla

Dr. Josip Gregur

Prigodom svojega drugog misijskog putovanja sveti Pavao i njegov pratitelj Sila bijahu u grčkom gradu Filipima zbog tobožnjeg uznemiravanja javnosti uhvaćeni i baćeni u tamnicu. Njihova reakcija na tu sudbinu nije bila vika ili neki, vjerojatno uzaludan protest već molitva. Zanimljivo da ta molitva dobiva izraz u zajedničkom hvalospjevu. »Pošto ih izudaraše, bace ih u tamnicu i zapovjede tamničaru da ih pomno čuva. (...) Oko ponoći su Pavao i Sila molili pjevajući hvalu Bogu, a uznici ih slušali.« (Dj 16, 23; 16, 25)

»Razgovarajte među sobom psalmima, hvalospjevima i duhovnim pjesmama« (Ef 5, 19)

Čini se da se taj detalj o pjevanju u Djelima ne spominje slučajno, već s dubljim značenjem. Ponoć kao da indicira dubinu bezizlazne situacije, a znakovito je i to da uznici – umjesto da tko izusti psovku ili ukor za šutnju – slušaju pjesmu pobožnih pridošlica. Izgleda da im pjesma apostola pomaže podnositi zlu kob. Ne bi to bilo prvi put: »Sull ali dorate«, zajedničke pjesme lete misli izraelskih prognanika u Verdijevoj operi Nabucco prema domovini, dajući tako oduška duši. Još znakovitiji je učinak pjesme milanske Crkve

godine 396., kada je policija rimskog cara Valentijnijana opkolila crkvu Basilicu novu, gdje se zajedno sa svetim Ambrozijem vjernički puk hrabrio himnima, nakon što njihov biskup nije htio dodijeliti heretičkim arijancima baziliku Portianu, traženu od cara za Uskrs. U napetoj situaciji stajali su takoreći oči u oči gruba vojnička sila s jedne i suptilna snaga vjerničke pjesme s druge strane. Ne želeći reinterpretirati povijesne okolnosti, može se, ipak, reći da je baš vjerničko pjevanje uvelike pridonijelo neuspjehu carskog nasilja.²

Odvaljivanje bedema zatvorenosti

Snaga pjesme katkad očito čini čudesu. Oslobođenje Pavla i Sile iz tamnice također se zbilo pod čudesnim okolnostima nakon njihova hvalospjeva: »Odjednom nasto potres velik te se poljuljaše temelji zatvora, umah se otvoriše sva vrata, i svima spadoše okovi.« (Dj 16, 26) Gledano kritički možda se dogodio neki od uobičajenih potresa. Međutim i ovdje se ne isključuje anagoško, to jest preneseno tumačenje događaja. Podsjeća naime na paralelu u Starom zavjetu, kad su jerihonske zidine pale pod zvukom trublja izraelskog svećenstva.³ Moglo bi se u tom kontekstu ukazati također i na modernu muzikoterapiju, koja je djelotvorna baš ondje gdje druge metode liječenja nemaju učinka, doslovce odvaljujući bedeme zatvorenosti u sebe kod opterećene osobe.

I ovdje postoji biblijski primjer kralja Šaula, kojeg David svojim napjevom oslobađa iz okova melankolije, odnosno depresije.⁴ Konačno valja ukazati i na suočavanje čovjeka s određenim egzistencijalnim situacijama, gdje se okolnosti i emocije ne mogu izraziti jednostavnom riječju, primjerice kod

Nije slučajno da su vjerski rituali u gotovo svim religijama u povijesti pjevani. Dimenzije vjere ne dokučuju se toliko govorom koliko pjevanom riječi. Radosnim trenucima ionako je konaturalna pjevana ekspresivnost. Na tvrdnju filozofa Ludwiga Wittgensteina: »O čemu se ne može govoriti, o tome valja šutjeti«, austrijski liturgičar Philipp Harnoncourt replicira spoznajom: »Što se ne može izraziti govorom, to se može, dapače, to se mora izraziti pjesmom i glazbom kako šutnja ne bi bila neizdrživa.«

gubitka bližnjih ili nakon katastrofa većih razmjera, kada, jednostavno, nije umjesno govoriti ili nešto objašnjavati. Nije slučajno da su vjerski rituali u gotovo svim religijama u povijesti pjevani. Dimenzije vjere ne dokučuju se toliko govorom koliko pjevanom riječi. Radosnim trenucima ionako je

konaturalna pjevana ekspresivnost. Na tvrdnju filozofa Ludwiga Wittgensteina: »O čemu se ne može govoriti, o tome valja šutjeti«, austrijski liturgičar Philipp Harnoncourt replicira spoznajom: »Što se ne može izraziti govorom, to se može, dapače, to se mora izraziti pjesmom i glazbom kako šutnja ne bi bila neizdrživa.«⁵ Jednostavno zato što diskurzivni govor smjera razumu i razmišljanju, a pjevanje spontano dira srce i iznutra motivira ljudske porive, slično Božjemu djelovanju, koje »pronice srca i bubrege« (Ps 7, 10). U tom pogledu se na crkvenu glazbu u neku ruku može primijeniti ono što Pavao općenito kaže o snazi evanđelja: »Ta oružje našega vojevanja nije tjelesno, nego božanski snažno za rušenje utvrda. Obaramo mudrovanja i svaku oholost koja se podiže protiv spoznaja Boga.« (2 Kor 10, 4 – 5)

Emancipiranje liturgijskog pjevanja

Poslanica Hebrejima pripisuje rušenje jerihonskih zidina snazi vjere izraelskih trubača, iako je, dakako, zanimljivo da ta vjera pronalazi svoj izražaj u glazbenom obliku. Što se tiče vjere, ona je u svakom slučaju odlučujuća čimbenik kako osobnoga tako i zajedničkoga, tj. liturgijskog odnosa s Bogom. Pitanje od iznimne važnosti je međutim – radi se naime o fundamentalnom liturgijskom problemu – jesu li liturgija općenito i liturgijska glazba posebice samo izražaj već postojeće vjere Crkve, ili je taj izražaj također i izvor njezine vjere. Konstitucija o svetoj liturgiji Drugoga vatikanskog sabora napominje naime da se u liturgiji po vanjskim, sakramentalnim činima kršćansko posvećenje naznačuje, ali da se na svojstven način i stvara (SC 7). Papa Benedikt XVI. citira u jednom od svojih apostolskih pisama Rimsku sinodu od 2005. godine, koja kaže: »Vjera u obredu dolazi do izražaja, a obred jača i učvršćuje vjeru.« Benedikt taj proces izričito povezuje s crkvenom glazbom, naglašavajući: »Glazbeni izražaj vjere je dio procesa utjelovljenja Riječi.«⁶ To znači da Bog nije progovorio svojom inkarniranom Riječi u Isusu Kristu samo jednom, povijesno, već to čini uvijek iznova u aktualnom, posebice liturgijskom trenutku Crkve. Zbog toga se i njezin odgovor, što nije u konačnici drugo nego vjera, uvijek ponovno rađa i utjelovljuje u liturgijskom izrazu, konstituirajući na taj način crkvenu zajednicu kao vjersku i svakog njezina pojedinca kao vjernika odnosno vjernicu.

Bitan dio toga spasonosnog zbivanja je liturgijsko pjevanje. Winfried Kurzschonkel konstatira u svojoj knjizi *Theologische Bestimmung der Musik*, nadovezujući se na poznata evanđeličkoga teologa Oskara Soeh-

gena, da navještaj evanđelja »sadrži tajanstvenu sklonost prema glazbi, tako da ondje, gdje izriče svoju konačnu i iskonsku bit sam po sebi poseže za uzvišenim jezikom glazbe i to ne da bi se time »okitila« Božja riječ, već stoga što je muzičko-umjetnički oblik samoj izreci dubinski primjeren«⁷. Tako se liturgijsko pjevanje teološki emancipi-

Crkveno pjevanje pruža mogućnost izražaja i onda kad običan govor zakazuje. Biblija se češće služi slikom oslobađanja čovjeka iz dubine i spominje njegovu raspjevanost u stečenoj slobodi.

ra i profilira od jednostavna, i u krajnju ruku zanemariva ukrasa u srž liturgijskog akta.

Povezanost glazbe i vjere pojavljuje su u kontekstu dvaju poznatih svetopisamskih izreka Pavlove tradicije. U Poslanici Efežanima kršćanima se stavlja na srce: »Razgovarajte među sobom psalmima, hvalospjevima i duhovnim pjesmama.« (Ef 5, 19) Grčki original dopušta, doduše, prijevodne nijanse, već prema postavljenim interpunkcijama. Razgovor međutim nije primjeren prijevod za ono na što se ovdje misli: hvalospjevima vjernici ne razgovaraju, već čine mnogo više: izražavaju svoju vjeru, svoje oduševljenje i Božju ljubav, svjedočeći jedno i drugo među sobom i pred svijetom. Grčki izraz *laloúntes*, osim govoreći, može značiti također i propovijedajući, odnosno proklamirajući, a to su, svakako, nesvakidašnje, svečane, liturgijske dimenzije govora. Taj govor je, osim uzvišenosti, dijaloški komunikativan i kao takav jedna od bitnih kondicija zajedničkoga eklezijalnog čina, po kojem se vjera budi i jača u liturgijskom izražaju.

Taj izražaj nije dakle samo refleks već postojećega vjerskog akta, nego i izvor vjere u trenutku slavlja.

Liturgijska dosljednost

U smislu neophodnosti vanjskog izražaja vjere sveti Pavao u Poslanici Rimljanima naglašava: »Jer ako ustima ispovijedaš da je Isus Gospodin, i srcem vjeruješ da ga je Bog uskrisio od mrtvih, bit ćeš spašen. Doista, srcem vjerovati opravdava, a ustima ispovijedati spasava.« (Rim 10, 9 i 10)

Usmena ispovijest spasonosan je i stoga nepropustiv vjerski čin, njega se ne može kompenzirati unutarnjom i privatnom pobožnošću srca odnosno duše. *Homologéses* (ispovijedaš), izraz koji Vulgata prevodi »si confitearis in ore tuo Dominum«, u Bibliji

uvijek ima prizvuk hvale odnosno hvalospjeva.⁸ Na citiranome mjestu Pavao vjerojatno ionako ima na umu liturgijsku ispovijest vjere.⁹ U svakom slučaju kod njega osobna vjera u srcu korespondira s onom oduševljenom i (ta kardía; Ef 5, 19) javno ispovjede- nom, spajajući takoreći u hipostatič- ku uniju duhovnu dubinu s vanjskom proklamacijom. Stoga pri-
jevodi Poslanice Efežani- ma nisu sasvim korektni, ostavljajući dojam da škola svetog Pavla vjernicima sugerira pjevanje (samo) u srcu, zanemarujući učinkovitost zajedničke liturgijske pjesme.

Isto, kao kod Poslanice Efežanima, vrijedi i za rečenicu iz poslanice Kološanima 3, 16: »Riječ Kristova neka u svem bogatstvu prebiva u vama! U svakoj se mudrosti poučavajte i urazumljajte! Psalmima, hvalospjevima, pjesmama duhovnim od srca pjevajte hvalu Bogu!« Grčki original opet ne postavlja interpunkcije u modernome smislu, tako da već citiran muzikoteo- log O. Soehngen upozorava na sadržaj- nu povezanost te izreke, što znači da se spomenuto poučavanje i urazumljiva- nje događa ne paralelno nego baš pu- tem psalama, hvalospjeva i duhovnih pjesama i da se riječ Božja po njima na- stanjuje među vjernicima, tako da izre- ka može glasiti: »U svakoj se mudrosti poučavajte i urazumljajte pjevajući od srca hvalu Bogu psalmima, hvalospje- vima i pjesmama duhovnim.« Nagla- siti glazbu kao medij vjerskog izraza i vjerske formacije važno je i stoga što se time sprečava u krajnoj logici gnostič- ki liturgijski spiritualizam, koji sugerira da vjera može opstojati u zatvorenosti i intimnosti srca, u privatnoj pobožno- sti, a na zajedničkom planu, ako je to uopće potrebno, da je sasvim dovoljna recitirana liturgija.

Zanemarivanje liturgijskog pjevanja stoljetnom navikom manifestira se pri-

mjerice u nedosljednosti kod psalama, koji se samo recitiraju čak i onda kad izričito tematiziraju glazbeni oblik (iz- među bezbroj primjera usp. Ps 96, 1 i 2: »Pjevajte Jahvi pjesmu novu! Pjevaj Jahvi, sva zemljo! Pjevajte Jahvi, hva- lite ime njegovo!«). Liturgijski skup međutim u većini slučaja ne pjeva već često, daleko od svakog oduševljenja,

Snaga pjesme katkad očito čini čudesa. Oslobođenje Pavla i Sile iz tamnice također se zbilo pod čudesnim okolnostima nakon njihova hvalospjeva.

samo monotono »mrmlja«. Na taj na- čin ne samo da se formalno promašuje smisao svetog teksta, već se propušta i prilika da on razvije svoju duhovnu učinkovitost u srcu vjernika i svojom ljepotom privuče vjerskog znatiželj- nika. Polazeći od ovog primjera, li- turgijska dosljednost traži da časoslov bude zajedničko slavlje a ne privatna molitva (u persolviranju brevijara) i da kao takav poprimi oblik pjevanog bogoslužja. Pjevanog, ne samo iz for- malnog razloga što su psalmi pjesme, pa stoga iziskuju napjev, nego i zbog teološkog pojma časoslova. On nai- me predstavlja prolongirani dio onog hvalospjeva koji se prema Konstituciji o svetoj liturgiji vječno ori u nebeskim dvorovima i kojega je Krist, došavši na svijet, povjerio svojoj Crkvi, da bi njo- me izražavala svoju vjeru i naviještala Božju slavu.¹⁰ U tome smislu Sveto pismo često poziva vjernika da se pridruži Crkvi kad pjeva taj joj povjereni canticum novum.

Ljubav iziskuje poetski izražaj

Crkveno pjevanje je refleks slobode koju je kršćanima Bog načelno priredio po osobi Isusa Krista. Na toj teološkoj pozadini treba gledati na oslobođanje Pavla i Sile iz tamnice i na pobjedu milanske Crkve nad svjetov- nim nasiljem. Kao novozavjetna pje- sma na usnama eshatološki raspolo-

ženih kršćana crkveno pjevanje, kako vidjesmo, pruža mogućnost izražaja i onda kad običan govor zakazuje. Bi- blija se češće služi slikom oslobađanja čovjeka iz dubine i spominje njegovu raspjevanost u stečenoj slobodi.¹¹ I u Vjeronanju se taj motiv pojavljuje, tematizirajući Krista kako silazi u Podzemlje (»sašao nad pakao«) da bi od »grijeha i jarma smr- ti« oslobodio pravednike i poveo ih iz tame u »svoje divno svjetlo«. ¹² Tim su se motivom crkveni oci poput

Klementa Aleksandrijskog, Euzebija i Augustina koristili zapažajući u antič- kome mitološkom pjevaču Orfeju pre- figuraciju kršćanskog Spasitelja. Kao što je poznato, Orfej svojim glasom i svirkom na liri nije očaravao samo božanstva i ljude nego čak i mrtvu pri- rodu. Drveće se savijalo prema njemu i divlje životinje su se, međusobno po- mirene, okupljale oko njega. Čak su i stijene lile suze naočigled njegova div- na napjeva. Pjesma mu pogotovo bija- še djelotvorno sredstvo pri izvođenju svoje zaručnice Euridike iz tamnice podzemnoga Hada.

Poput Orfeja i Krist vodi svoju za- ručnicu Crkvu iz ropstva i tame grije- ha u slobodu djece Božje. Kod toga je posebno znakovito da se Orfej nije po- služio nekim racionalnim argumenti- ma da bi uvjerio čuvara Podzemlja, on ga je razoružao snagom svoje pjesme. Inzistirajući na pjevanju, dakako, tre- ba imati na umu da ono nije u pitanju u nekome formalnom smislu, i da se ne radi samo o umjetničkom izražaju kao takvu, nego o dubinskoj, teološ- koj zbilji, koja se samo pjesmom može adekvatno izraziti: o ljubavi Božjoj koja oslobađa čovjeka i o čovjeku koji pjesmom na tu ljubav reagira. U tome smislu sveti Augustin upućuje na to da cantare amantis est. Ljubavi nikako nije dovoljna racionalna konstatacija činjenična stanja, njezina bit izisku-

je poetski, svečani izražaj. Kristova ljubav navješćuje se u Crkvi ne toliko sofisticiranim filozofskim naukom koliko ta kardía, od srca. Sveti Augustin podcrtava taj kontekst između pjesme i ljubavi u komentaru Psalma 95: »Pjevajte Jahvi pjesmu novu! Pjevaj Jahvi, sva zemljo« (Ps 95, 1). (...) Što se podrazumijeva pod novom pjesmom ako ne nova ljubav? Tko ljubi, pjeva. Glas pjevača je žar svete ljubavi.«¹³

Tematika nove pjesme pojavljuje se češće u Bibliji¹⁴ i kao motiv ušla je u različite skladbe crkvene glazbe: Cantate Domino canticum novum. U Ivanovu Otkrivenju nova se pjesma diže

u čast eshatološkoga Janjeta: »Pjevaju oni (dvadeset i četiri starješine) pjesmu novu: »Dostojan si uzeti knjigu i otvoriti pečate njezine.«« (Otk 5, 9) Na toj biblijskoj pozadini Sacrosanctum Concilium razvija već spomenu-

Zanemarivanje liturgijskog pjevanja stoljetnom navikom manifestira se primjerice u nedosljednosti kod psalama koji se samo recitiraju.

ti lik Krista, Svećenika novog i vječnog saveza, koji, uzevši ljudsku narav, donije u zemaljsko progonstvo nebeski himan da bi se i na Zemlji njime dalo

dužno poštovanje Bogu. (Usp. SC 83.) Imajući na umu tu kozmičku koncepciju liturgijskog pjevanja, Joseph Ratzinger pojašnjava: »Krist na taj način postaje zborovodnom, koji nas uči novu pjesmu. On daruje Crkvi intonaciju i napjev, da bi Boga umjesno hvalila i sjedinila se s nebeskom liturgijom.«¹⁵

Canticum novum odnosno Kristov himan može se preko pojedinačne skladbe poistovjetiti s crkvenom glazbom kao takvom, čiji smisao daleko nadilazi puku privlačnost vjerskih obreda ili, koliko god, dapače, hvalevrijedan duhovni poticaj na pobožne osjećaje. Kao jeka vječna Kristovog hvalospjeva crkveno pjevanje dodiruje dubinu otkupiteljske zbilje. Ono proizlazi iz srži pashalnog misterija i čini da oni što u bogoslužju pjevaju budu suobličeni Kristu, prvijencu svih bogoslavljenika. Shvaćena tako crkvena glazba nije više samo neka vrsta zanemariva dekora na dogmatskoj suštini Crkve, nije okvir Božje riječi, već realna metafora njezine biti. Tako se zadaća crkvenog glazbenika ili glazbenice sastoji u suštinskoj i dostojanstvenoj brizi o Crkvi kao zaručnici, koja s pjesmom na usnama korača ususret svojem eshatološkom Zaručniku.

Hvalospjev – smisao ljudskog bitka

Pošavši od svetog Pavla, postavlja se na kraju pitanje imaju li apostol i crkveni glazbenik nešto bitno zajedničkog? Imaju, ako se uzme u obzir da svaki na svoj način djeluje na predanju i množenju vjere i bitka Crkve. Pavao to čini propovijedanjem i pisanom riječi, a pjevač i glazbenik pjesmom i glazbom. Propovijed je kerigmatičkog a crkvena glazba doksološkog značenja, u smislu dviju strana jedne te iste medalje. Stoga ne začuđuje da Pavao, čineći ono prvo, ne zapostavlja ovo drugo. On propovijeda ali – kako vidjesmo – on svojoj vjeri daje i glazbeni, odnosno doksološki izričaj. U kontroverznoj

raspravi o doksolaliji (govor jezicima), Pavao svjedoči da on vlada i tim – u mnogočemu znanosti još zagonetnim – govorom, kojim su se služili liturgijski karizmatičari njegova doba. »Hvala Bogu, ja govorim drugim jezicima većma nego svi vi.« (1 Kor 14, 18) On ne dopušta dakle, zapravo, zahvaljuje Bogu što ga drugi ne nadmašuju, ne samo u nauku, nego i u Božjem hvalospjevu. Zahvaljuje, ne toliko da bi dokazao svoju nadmoć nad, u sebe možda zaljubljenim korintskim ekstatičarima, nego iz spoznaje da pjevanjem posjeduje djelotvoran medij da bi izrazio sebe kao odgovorno biće prema onomu koji ga u Kristu poziva na milosni život.

Odgovarati hvalom na Božji poziv drugo nije nego živa vjera, u konačnici

smisao i cilj ne samo svakog bogoslužja, nego, zapravo, i ljudskog bitka uopće. Austrijski teolog crkvene glazbe Peter Ebenbauer rezimiru u tome smislu, nadovezujući se na svetog Augustina: »Čovjek, osobito kršćanin pozvan je, da Božje savršenstvo, što se u glazbi zrcali, učini djelotvornim i znakovitim u svom životu. ... Glazba je ona božanska moć, koja čovjeka vodi njegovoj dubinskoj određenosti.«¹⁶ Zanimljivo

Odgovarati hvalom na Božji poziv drugo nije nego živa vjera, u konačnici smisao i cilj ne samo svakog bogoslužja, nego i ljudskog bitka uopće. Ne radi se samo o umjetničkom izražaju, nego o dubinskoj, teološkoj zbilji, koja se samo pjesmom može adekvatno izraziti: o ljubavi Božjoj koja oslobađa čovjeka i o čovjeku koji pjesmom na tu ljubav reagira.

je da već starorimski filozof Epiktet (ca. 50. – 125. poslije Krista) smisao života fokusira na slavljenje Boga: »Kao razumnici, zar da drugo radi-

mo – svi zajedno i svaki pojedinačno – nego hvalimo i slavimo Božanstvo i u punini izražavamo osjećaje naše zahvalnosti? Ne bismo li trebali kod poljskih radova, oranja i kod jela pjevati himan slave Božje: »Velik je Bog, jer nam je dao oruđe, kojim obrađujemo zemlju, velik je Bog, jer nam je podario ruke, grlo i probavu, tako da rastemo, nesvjesno, čak i u snu dišući?« Slična hvala trebala bi se oriti kod svake prilike. [...] Međutim kako stoje stvari? Tu gdje ste vi masovno udareni sljepoćom, zar da ne bude netko, koji u ime svijeta vrši tu službu Božje hvale? Da sam slavuj, digao bih glas slavuj, da sam labud, glas labuda.

Međutim umom sam nadareno biće i stoga mi je slaviti Božanstvo. To je moj poziv, njega ispunjavam, i to neću napustiti dok mi je vijeka i sve vas po-

zivam tom hvalospjevu.«¹⁷ U kršćanskoj smislu tu, itekako već zrelu, pogansku spoznaju Joseph Ratzinger ovako zaokružuje: »Gdje se to zbiva [inkarnacija Duha u glazbenom događanju], ne radi se samo o nekome neobaveznu hobiju, nego se živi nužna dimenzija vjere u Krista. Istovremeno time dolazi do izražaja i nužna dimenzija ljudskosti, bez koje se kultura i humanost, počevši od sredine, nezauzastavljivo raspadaju.«¹⁸

BILJEŠKE

- ¹ Skraćeni oblik predavanja prigodom dana crkvene glazbe u biskupiji Regensburg 7. travnja 2009 u jubilarnoj godini sv. Pavla.
- ² Arijanska strana oko Aukscencija predbacila je Ambroziju da je svojim napjevima doslovce začarao narod. Usp. Ansgar Franz, »Die Alte Kirche«, u Christian Möller (ur.), Kirchenlied und Gesangbuch. Quellen zu ihrer Geschichte, Tübingen – Basel, 2000., Mainzer hymnologische Studien 1, 1 – 28, ovdje 13.
- ³ Usp. Jos 6.
- ⁴ Usp. 1 Sam 16,14 – 23.
- ⁵ Ludwig Wittgenstein, Tractatus Logico-Philosophicus, 7; Philipp Harnoncourt, »Die liturgische und apostolische Sendung der Musica Sacra«, u Heiliger Dienst 43 (1989), 49 – 71, citat 56.
- ⁶ »Das Musikwerden des Glaubens ist ein Teil des Vorgangs der Fleischwerdung des Wortes.« Joseph Ratzinger / Benedikt XVI., »Das Welt- und Menschenbild der Liturgie und sein Ausdruck in der Kirchenmusik«, u isti, Theologie der Liturgie. Die sakramentale Begründung christlicher Existenz, Freiburg i. Br., 1998., Gesammelte Schriften 11, 527 – 547, ovdje 540.
- ⁷ Winfried Kurzschel, Die theologische Bestimmung der Musik. Neuere Beiträge zur Deutung und Wertung des Musizierens im christlichen Leben, Trier, 1971., 106.

Oskar Söhngen, Theologie der Musik, Kassel, 1967., 170: »Die dichterisch-musikalische Gestalt stellt die adäquateste Form der Verleiblichung der Botschaft des Evangeliums dar.«

- ⁸ Usp. među mnogim primjerima Ps 32, 2: »Confitemini Domino in cithara...« (Slavite Jahvu na harfi, na liri od deset žica veličajte njega!)
- ⁹ Usp. Oskar Söhngen, Theologie der Musik, Kassel, 1967., 13.
- ¹⁰ Usp. SC 83
- ¹¹ Usp. Ps 30,4: »Jahve, izveo si mi dušu iz Podzemlja, na rubu groba ti si me oživio.«
- ¹² Usp. prvo euharistijsko predslavlje nedjelja »kroz godinu«.
- ¹³ Augustin, sermo 336,1 Usp. također Augustin, sermo 33,1 (CChr.SL 41, 413, 3 – 25) i sermo 34,1 (CChr. SL 41, 424, 2 – 10).
- ¹⁴ Usp. Ps 33, 3; 40, 4; 98, 1; 144, 9; 149, 1; Otk14, 3.
- ¹⁵ Joseph Ratzinger / Benedikt XVI., »Singt kunstvoll für Gott. Biblische Vorgaben für die Kirchenmusik«, u isti, Theologie der Liturgie, Gesammelte Schriften (usp. notu 5) 11, 587 – 606, ovdje 590.
- ¹⁶ Peter Ebenbauer, Liturgie: eine musikalische Herausforderung. Vortragsreihe anlässlich der 39. Österreichischen Werkwoche für Kirchenmusik 1998 in Salzburg (svezak), 1/4.
- ¹⁷ Epiktet, »Dissertationes ab Arriani digestae« I, 16, 15 – 21 (u Epictetus, The Discourses as reported by Arrian. Books I-II. Uredio i na engleski preveo W. A. Oldfather [LCL 131], London / Cambridge (Mass.), 2000., S. 110 f.). Vlastiti prijevod prema njemačkome: Epiktet, Teles und Musonius: Wege zu glücklichem Leben. Übertragen und eingeleitet von W. Capelle (Bibliothek der Alten Welt. Griechische Reihe; Stoa und Stoiker, Bd. 3). Zürich, 1948., 100.
- ¹⁸ Joseph Ratzinger / Benedikt XVI., »Die künstlerische Transposition des Glaubens. Theologische Probleme der Kirchenmusik«, u isti, Theologie der Liturgie, Gesammelte Schriften (usp. notu 5) 11, 571 – 585, ovdje 585.

*Poštovani čitatelji,
jeste li podmirili svoje obveze i platili troškove pretplate
na časopis Sveta Cecilija tijekom proteklih godina?
Samo vaše rodovito podmirenje obveza jamči i redovito
izlaženje našeg najstarijeg časopisa za crkvenu glazbu.*

Informacije: 01 4874 326

